

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma Arasında Yaşanan Fedek Meselesine Sünnî ve Şiî Yaklaşımların Analizi

İsmail Altun*

An Analysis of Sunnî and Shiî Approaches to the Issue of Fadak between Abû Bakr and Fâtimah

After the death of Prophet Muhammad, some disagreements between Abû Bakr and Fâtimah to the use of the Fadak Land appeared. The Sunnî and the Shiî worlds hold different approaches about these disagreements. Indeed, the fact that Sunnî and Shiî narratives take various sources as references has had a great role in the emergence of different approaches. This study aims to make a comparative analysis of the Sunnî and Shiî narratives towards the attitudes of Abû Bakr and Fâtimah to the issue of Fadak. This analysis will help us to discuss some findings and evaluations.

Key words: Prophet Muhammad, Fadak, inheritance, Abû Bakr, Fâtimah, Sunnî, Shiî.

Hz. Peygamber'in vefatından kısa bir süre sonra meydana gelen fikrî ve siyasî ihtilâflara yön veren hadiselerden biri de Fedek meselesidir. Vaktiyle Hz. Peygamber'in tasarrufunda olan Fedek arazisi ile ilgili olarak Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma arasında yaşanan hadiseler, Sünnî ve Şiî müslümanlarca farklı değerlendirilmiş ve sürekli tartişma konusu yapılmıştır. Bu tartişmalar günümüz müslümanlarını dahi meşgul etmekte, bugün bile fikrî ve siyasî ayrılıklara neden olabilmektedir. Bunun için Fedek meselesi ile ilgili olarak Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma arasında yaşanan hadiselerin iç yüzünü aydınlatmak, İslâm toplumunda yaşanan dinî, siyasî, iktisadî, sosyal ve kültürel sorunların sebep ve sonuçlarının daha sağlıklı tahlil edilmesine yardımcı olacaktır. Bu vesileyle konuyla ilgili Sünnî ve Şiî kaynaklarda yer alan dağınık ve değişik rivayetlerin bir araya getirilerek ortak ve farklı yönlerinin

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlähiyat Fakültesi.

tespit edilmesinin ve bilimsel bir değerlendirmeye tabi tutulmasının, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma'nın birbirlerine yönelik tutum ve davranışları hakkında söz söyleyecek olan araştırmacılara kolaylık sağlayacağı kanaatindeyiz. Makalemizde Sünnî rivayetlerin yanı sıra Şiîler'in tamamının değil, özellikle İmâmîyye fırkasının görüşlerini yansıtan rivayetler ele alınacaktır.

Amacımız, hakkında müstakil bir araştırmaya rastlayamadığımız bu konuyla ilgili doğru ve objektif bilgiler vermeye gayret etmek ve yaşanan tarihî bir hadisenin doğru anlaşılmasına katkı sağlamaktır.

Fedek

Bugünkü adı Hâit olan Fedek, Medine'ye yaya olarak yaklaşık iki ya da üç günlük mesafede olup Medine ile Hayber arasında yer alan bir köydür.¹

Hız. Peygamber, hicretin yedinci yılında gerçekleşen Hayber'in fethinden sonra ensârdan Muhayyese b. Mes'ûd'u Fedek halkını İslâm'a davet için gönderdi. Fedek Yahudileri, İslâm'ı kabul etmeyip topraklarının yarısı karşılığında Hız. Peygamber'e barış teklifinde bulundular. Hız. Peygamber, bu teklifi kabul etti ve müslümanların eline geçen Fedek arazisinin yarısı Hız. Peygamber'e tahsis edildi.² Savaş yapılmaksızın ele geçirildiği için bu arazi fey³ kapsamında değerlendirildi ve mücahitler arasında taksim edilmeyip

1 Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân* (Tahran: Mektebetü'l-esedî, 1968), III, 855.

2 Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, nşr. M. Jones (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1984), II, 706-7; Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, *Kitâbü'l-Emvâl*, nşr. Muhammed Halîl Harrâs (Kahire: Dârü'l-Fıkr, 1975), s. 16; Belâzürî, *Fütühü'l-büldân*, nşr. Abdullah Enîs et-Tabbâ' – Ömer Enîs et-Tabbâ' (Beyrut: Müessesetü'l-Maârif, 1987), s. 41; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl (Beyrut ts.), III, 15; Yâkût, III, 855-56; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1965), II, 224; İbn Ebü'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-belağa* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, ts.), IV, 78; Hüseyin Algül, "Fedek", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XII, 294.

3 Fey', birbirine yakın ifadelerle çeşitli şekillerde tarif edilmektedir. Ebû Yûsuf'a göre fey' haraçtır. Yani ehl-i zimmetten (müslümanların himayesinde olan veya müslümanların kendileriyle anlaşma yaptığı gayri müslim yahudi, hıristiyan vb. topluluklardan) alınan toprak vergisidir. Ebû Yûsuf Ya'küb b. İbrâhim, *Kitâbü'l-Harâc* (Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1382/1963), s. 23. Ebû Ubeyd'e göre fey', yapılan sulh anlaşmasına göre ehl-i zimmetten toplanan mallardır. Ona göre zimmîlerin, canlarının ve mallarının korunması karşılığında İslâm devletine ödedikleri cizye, savaşla elde edildikten sonra zimmîlerin elinde bırakılan topraklardan alınan haraç, sulh yoluyla elde edilen topraklardan alınan haraç, zimmîlerin ticaret mallarından "âşir" in (Müslüman ve gayri müslim tüccardan zekât ve vergi almakla görevli memurun)

Hız. Peygamber'in tasarrufuna bırakıldı.⁴

Hız. Peygamber, bu araziden elde edilen gelirle, bir yandan kendi ailesinin ve Hâşimoğulları'nın geçimini sağlayıp bekârlarını evlendirirken,⁵ diğeryandan da müslüman fakirlerin, miskinlerin ve yolcuların ihtiyaçlarını gideriyordu.⁶ Hız. Peygamber'in vefatından sonra Hız. Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde Fedek arazisi hakkında Hız. Fâtıma'nın bir kısım talepleri oldu ve bu sebeple Hız. Ebû Bekir'le Hız. Fâtıma arasında bazı hadiseler yaşandı. Şimdi öncelikle bu hadiselerle ilgili rivayetleri ele almak istiyoruz.

Sünnî Rivayetler

Konuyla ilgili başlıca Sünnî rivayetler şunlardır:

1. Hız. Peygamber'in vefatından sonra hanımları, Hayber ve Fedek'teki Resûlullah'a ait mirastan kendi hisselerini istemek üzere Hız. Osman'ı Hız.

aldığı vergi ve harp ehlinin ticaret için İslâm beldelerine getirdikleri mallardan alınan vergi fey' kapsamındadır (Ebû Ubeyd, s. 24). Ebû Ubeyd'in bu tarifine göre fey', gayri müslimlerden alınan cizye, haraç ve zimmî olsun harbî olsun onların ticaret mallarından alınan vergilerden ibarettir. Fey', "düşmandan savaşılmadan elde edilen mal" şeklinde de tarif edilmektedir. Bk. Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *el-Ahkâmü's-Sultâniyye* (Beyrut 1985), s. 161; İbn Teymiyye, *Minhâcüs-sünneti'n-nebeviyye fi nakzi kelâmiş-Şî'a ve'l-Kaderiyye*, nşr. Muhammed Reşad Sâlim (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1989), IV, 208, 210 (Şii İbn Mutahhar el-Hillî'nin görüşleri ile birlikte); Murtaza Askerî, *Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet Ekolleri*, çev. Cafer Bendiderya – İsmail Bendiderya (İstanbul: Kevser Yayınları, 2006), II, 213; Ca'fer Sübhânî, *Hız. Ali'ye Neler Yap-tılar!*, çev. Zeynep Çatar (İstanbul: Evrensel Yayıncılık, 1995), V, 187.

- 4 Haşr, 59/6; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, nşr. Muhammed Ali el-Kutub-Muhammed ed-Dâli Balta (Beyrut, 1992), III, 368; Ebû Ubeyd, s. 16; Taberî, III, 15; Yâkût, III, 855; İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 78; Muhammed Bâkır es-Sadr, *Fedek fi't-târih* (Beyrut: Darü't-Taâruf, 1990), s. 26. Ebû Ubeyd, Allah'ın, Hız. Peygamber'e tahsis ettiği malların üç kısım olduğunu kaydeder. Bunlar, müşriklerden savaşılmaksızın alınan mallar (fey'), savaşlarda elde edilen ganimetlerden taksim edilmeden önce Hız. Peygamber'in kendisi için seçip aldığı şeyler (safıyy) ve Enfâl sûresinin 41. âyetinde belirtildiği gibi taksim edildikten sonra ganimetlerin beşte birinden Hız. Peygamber'e düşen beşte birlik paydır (humusu'l-humus). Bk. Ebû Ubeyd, 14.
- 5 Belâzürî, s. 44. İbn Teymiyye, IV, 230; Ali b. Halebî, *İnsânü'l-uyûn fi sîreti'l-emîni'l-me'mûn: es-Sîretü'l-Halebîyye* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1980), II, 760.
- 6 İbn Sa'd, *Kitâbü Tabakâti'l-kebir (et-Tabakâti'l-kübrâ)*, (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), I, 503; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (Lübnan: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.), I, 13. Zaten fey' gelirlerinin Allah'a, Allah Rasûlü'ne, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara ait olduğu âyetle hükme bağlanmıştır. Bk. Haşr, 59/7.

Ebû Bekir'e göndermek istediler. Ancak Hz. Âişe buna itiraz ederek: "Allah'tan korkmuyor musunuz? Sizler, Resûlullah'ın 'Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktıklarımız sadakadır.'⁷ Bu mallar, Muhammed'in ailesinin zarurî ihtiyaçları ve misafirleri için sarf edilir. Ben öldükten sonra bu mallar, benden sonra iş başına geçen kimseye (veliyyü'l-emr'e) bırakılır (onun tasarrufundadır)' dediğini bilmiyor musunuz?"⁸ dedi ve onları bu isteklerinden vazgeçirdi.⁹

2. Fâtıma, Ebû Bekir'e gelerek Resûlullah'ın hayattayken Fedek arazisini kendisine hibe ettiğini söyledi ve buna şahitler getirdi. Ancak Ebû Bekir, şahitlerin yetersizliği gerekçesi ile Fâtıma'nın isteğini geri çevirdi.¹⁰

3. Ömer b. Abdülaziz anlatıyor: "Fâtıma, Resûlullah'tan Fedek'i kendisine hibe etmesini istedi, ancak Resûlullah bunu kabul etmedi."¹¹

4. Hz. Âişe anlatıyor: "Resûlullah'ın kızı Fâtıma, Allah'ın Medine ve Fedek'te Hz. Peygamber'e fey' olarak verdiği mallardan olan mirasını ve Hayber'in humusundan kalan malları istemek üzere Ebû Bekir'e haber gönderdi. Bunun üzerine Ebû Bekir dedi ki: "Resûlullah: 'Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktıklarımız sadakadır. Ancak Âl-i Muhammed, bu maldan yiyebilir.' buyurmuştur. Vallahi ben Resûlullah'ın sadakasını, Resûlullah'ın zamandaki hâlimden değiştiremem. Ben de tıpkı Resûlullah'ın kullandığı gibi onları kullanacağım." Böylece Ebû Bekir, bu mallardan Fâtıma'ya hiç bir şey vermedi.¹² Fâtıma da bu sebeple Ebû Bekir'e gazaplandı, ondan uzaklaştı ve

7 Buhârî, "Meğâzi", 14; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Beyrut: Dâiretü'l-Maârif, ts.), VI, 299. Benzer ifadelerle ayrıca bk. Müslim, "Cihâd", 51 (1758); Ebû Dâvûd, "Harâc", 19 (2976, 2977). Abdürrezzâk es-San'ânî, Hz. Peygamber'in hanımlarının Hz. Ebû Bekir'e Hz. Osman'ı değil, haber ya da birisini gönderdiklerini kaydeder (Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Musannef*, nşr. Habîbürrahman el-A'zamî [Beyrut 1972], V, 471-472). Resûlullah'ın, 'biz' kelimesiyle sadece kendini kastettiği ifade edilmektedir (Abdürrezzâk, V, 472; Buhârî, "Meğâzi", 14; Beyhakî, VI, 299). Peygamberlerin tamamının kastedildiğine dair rivayetler de vardır. Bk. İbn Mâce, "Mukaddime", 17 (223); Tirmizî, "İlim", 19 (2682); Halebî, II, 760.

8 Belâzürî, s. 42. Beyhakî, VI, 302. Bu rivayetin bir benzerini Şîu muhaddis Küleynî, Ebû Abdullah Ca'fer'den nakleder (Küleynî, *el-Kâfi*, nşr. Muhammed Ahvendî [Tahran: Dârü'l-kütübü'l-İslâmiyye, 1968], I, 539). Buna göre fey' arazileri ve gelirleri Resûlullah'tan sonra iş başına gelen imamın tasarrufundadır.

9 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1977), V, 285.

10 Belâzürî, s. 43; Yâkût, III, 855; İhsan İlahî Zahîr, *eş-Şî'a ve Ehlül-beyt* (Lahor 1999), s. 90.

11 İbn Sa'd, V, 388; Belâzürî, s. 44-45; Yâkût, III, 855; İbn Teymiyye, IV, 230.

12 Ahmed b. Hanbel, I, 9; Buhârî, "Meğâzi", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Ebû Dâvûd, "Harâc", 19 (2968, 2969); Beyhakî, VI, 300; İhsan İlahî Zahîr, s. 83.

ölünceye kadar da onunla konuşmadı. Fâtıma Resûlullah'tan sonra altı ay yaşadı. O öldüğünde eşi Ali, Ebû Bekir'e bildirmeden geceleyin onun cenaze namazını kıldı ve onu defnetti."¹³

5. Hz. Âişe anlatıyor: "Fâtıma ve Abbas, Ebû Bekir'e gelerek Resûlullah'tan kendilerine kalan mirası istediler.¹⁴ Ebû Bekir onlara şöyle dedi: "Resûlullah'ın 'Bize kimse vâris olamaz. Bıraktıklarımız sadakadır. Ancak Âl-i Muhammed bu maldan (ihtiyacı kadarını) yer' dediğini işittim.¹⁵ Allah'a yemin olsun Resûlullah'ın yaptığını gördüğüm bir işi terk etmem, mutlaka onu yaparım.¹⁶ Onun emrinden bir şey terk edecek olsam sapıtmaktan korkarım!"¹⁷ Bunun üzerine Fâtıma öfkelenerek Ebû Bekir'den uzaklaştı ve vefat edene kadar onunla konuşmadı.¹⁸ Fâtıma öldüğünde eşi Ali, Ebû Bekir'e bildirmeden geceleyin onun cenaze namazını kıldı ve onu defnetti."¹⁹

6. İbn Sa'd'ın naklettiği bir rivayete göre Fâtıma ile Abbas, miras talep etmek üzere Ebû Bekir'e geldiler. Onlarla birlikte Ali de bulunuyordu. Ebû Bekir, Resûlullah'ın "Biz miras bırakmayız, bizim bıraktıklarımız sadakadır" hadisine dayanarak onların miras taleplerini reddetti ve ardından şöyle dedi: "Peygamber kimin geçimini üzerine almış ve yüklenmişse onların tamamının harcamaları ve geçimleri bana aittir". Bunun üzerine Ali şunları söyledi: "Süleyman, Davud'a vâris olmuştur.²⁰ Zekeriyya da 'O, bana vâris olsun; Ya'kûb hanedanına da vâris olsun'²¹ demiştir". Ebû Bekir, Ali'ye şöyle cevap verdi: "Vallahi bu iş böyledir, bunun böyle olduğunu benim bildiğim kadar sen de biliyorsun". Ali ise "Ancak burada Allah'ın kitabı konuşuyor" diyerek konuşmasını bitirdi. Hepsi birlikte bir şey söylemeden oradan ayrıldılar."²²

13 Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759).

14 Bu miras, Medine'deki bir bahçe ile Fedek ve Hayber'deki hurmalıklardan ibaretti. Bk. İbn Sa'd, II, 315; M. Yaşar Kandemir, "Fâtıma", *DİA*, XII, 219.

15 Abdürrezzâk, V, 472; Ahmed b. Hanbel, I, 4, 10; Buhârî, "Meğâzî", 14, "Ferâiz", 3; Beyhakî, VI, 300; İbnü'd-Deyba' eş-Şeybânî, *Teyşirü'l-vüsûl ilâ Câmi'l-usûl min Hadîsî'r-Resûl* (Kahire: Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1968), II, 55.

16 Abdürrezzâk, V, 472; Ahmed b. Hanbel, I, 4, 10; Buhârî, "Ferâiz", 3; Beyhakî, VI, 300; İbn Kesîr, V, 285; İbnü'd-Deyba', II, 55; Halebî, s. 486.

17 Buhârî, "Humus", 1; Müslim, "Cihâd", 54; Beyhakî, VI, 301; İbn Kesîr, VI, 333; İbnü'd-Deyba', II, 55; Benzer ifadelerle ayrıca bk. İbn Sa'd, II, 315.

18 İbn Sa'd, II, 314-15; Buhârî, "Humus", 1; "Meğâzî", 38, "Ferâiz", 3; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Beyhakî, VI, 300; İbn Kesîr, V, 285; İbnü'd-Deyba', II, 55.

19 Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Beyhakî, VI, 300; İbn Kesîr, V, 286; İbnü'd-Deyba', II, 55.

20 Neml, 27/16.

21 Meryem, 19/6.

22 İbn Sa'd, II, 315.

7. Ebû Bekir'e biat edildikten bir gün sonra Fâtıma, Ali ile birlikte Ebû Bekir'e gelerek babası Resûlullah'ın Fedek, Hayber ve Medine'deki sadakasından kendi payına düşen mirasını istedi. Ebû Bekir, Fâtıma'ya şöyle dedi: "Baban benden hayırlı idi. Sen de benim kızlarımdan hayırlısın. Fakat Resûlullah: 'Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktıklarımız sadakadır' buyurdu."²³

8. Fâtıma, Ebû Bekir'e: "Sen öldüğünde sana kim vâris olur?" diye sordu. Ebû Bekir: "Çocuğum ve ailem" diye cevap verdi. Bunun üzerine Fâtıma: "O hâlde sana ne oluyor da, Resûlullah'a bizden başkasını vâris yapıyorsun?" dedi. Buna karşılık Ebû Bekir: "Ey Resûlullah'ın kızı! Allah'a yemin ederim ki ben, babanın toprağına, altınına, gümüşüne, kölesine, malına mirasçı olmadım" dedi. Fâtıma ise: "Ya Allah Teâlâ'nın bizim için ayırdığı payımız, senin elindeki malımız?" deyince Ebû Bekir şöyle cevap verdi: "Ben, Resûlullah'ın 'Bunlar Allah'ın, hayattayken bana yedirdiği bir lokmadır; ben öldükten sonra bunlar, müslümanların ortak malıdır' dediğini işittim."²⁴

9. Ebû Bekir söz konusu hadisi zikredince Fâtıma bu isteğinden vazgeçti, ölünceye kadar bir daha bu konuda konuşmadı²⁵ ve buna rıza gösterdi.²⁶

10. Fâtıma Fedek'i talep ettiğinde, Ebû Bekir ona "Sen benim nazarımda sözüne tam güvenilir (sâdika-i emîne) bir kişisin. Eğer Peygamber'in bu konuda sana bir taahhüdü varsa veya bir vaatte bulunmuşsa ya da bunu size verilmesi gerekli bir hak olarak tayin etmişse hemen teslim edeyim" demiş, Fâtıma ise, Hz. Peygamber'in bu hususta kendisine herhangi bir şey vaat etmediğini söylemiştir.²⁷

23 İbn Sa'd, II, 315-16.

24 İbn Sa'd, II, 314-15. Benzer ifadelerle ayrıca bk. Belâzürî, s. 43-44; Yâkût, III, 855. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, bu rivayeti Ümmü Hânî'nin âzatlısı Ebû Sâlih'ten rivayet ediyor. Kelbî, büyük neseb, tarih ve tefsir âlimi olmasına rağmen aşırı bir Şii'dir. Hadis kritikçileri onu tenkit etmişlerdir. Hatta Süfyân-ı Sevri, Kelbî'nin rivayetlerinden sakınılması gerektiğini söylemiştir. Kendisine "Ama sen ondan rivayet ediyorsun!" dediklerinde de "Ben onun doğrusunu yalanından ayırabilirim" şeklinde karşılık vermiştir. Bk. Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl fi nakdir-ricâl*, nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî (Mısır: Dâru İhyâ'î'l-kütübî'l-Arabiyye, 1963), III, 556-59.

25 Abdürrezzâk, V, 472; Tirmizî, "Siyer", 44 (1609).

26 Abdülazîz b. Ahmed b. Abdürrahîm ed-Dihlevî, *Muhtasar et-Tuhfetü'l-İsnâaşeriyye*, çev. Muhammed b. Muhyiddin b. Ömer el-Eslemî, nşr. Muhibbüddîn el-Hatîb (baskı yeri yok, ts.), s. 272; İhsan İlähî Zahîr, s. 83.

27 İbn Teymiyye, IV, 234-35. Şii İbn Ebü'l-Hadîd'in kaydettiğine göre, Hz. Fâtıma böyle bir vadin olmadığını söylemiş, ancak Nisâ sûresinin 11. âyetini Ebû Bekir'e hatırlatmıştır. Bunun üzerine Ebû Bekir de söz konusu hadisi zikretmiştir. Bk. İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 85.

11. Ebû Bekir, Resûlullah'tan sonra bu malların kendi tasarrufunda olduğuna inandığı için²⁸ Fâtıma'nın bu talebini geri çevirmiştir.

12. Fâtıma, Resûlullah'ın uygulamasını devam ettirmesi için, nâzır olarak kocasının görevlendirilmesini istemiştir. Ancak Ebû Bekir: "Ben, Resûlullah'ın geçimini sağladığı kimselerin geçimini sağlarım..." diyerek onun bu isteğini de kabul etmemiştir.²⁹

13. Şayet Fedek arazisi Resûlullah'ın yakınlarına taksim edilecek olsaydı bu mirastan hisse alacaklardan biri de Hz. Hüseyin'in ilim ehli torunu Zeyd b. Ali olacaktı. Ancak Zeyd "Allah'a yemin olsun ki, bu iş bana havale edilseydi (eğer ben Ebû Bekir'in yerinde olsaydım) kesinlikle Ebû Bekir'in Fedek hakkında verdiği hükmün aynısını verirdim"³⁰ diyerek, Hz. Ebû Bekir'in isabetli karar verdiğini vurgulamıştır. Yine Ebû Bekir ve Ömer'in haklarına tecavüz edip etmediği Zeyd b. Ali'nin kardeşi Ebû Ca'fer Muhammed Bâkir'a sorulduğunda o da şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Hayır! Âlemlere uyarıcı olsun diye Kur'an'ı kuluna indirene yemin olsun ki, onlar bizim hakkımıza zerre kadar zulmetmemişlerdir..."³¹

Şîî Rivayetler

Konuyla ilgili Şîî kaynaklarda yer alan başlıca görüş ve rivayetler ise şunlardır:

1. Şîî âlimlerden İbn Ebü'l-Hadîd'in Ebû Bekir el-Cevherî'den naklettiğine göre Fâtıma Fedek'in kendisine hibe edildiğini söyleyip Ali'yi ve Ümmü Eymen'i şahit gösterdi. Onlar da buna şahitlik ettiler. Ömer ve Abdurrahman b. Avf ise Resûlullah'ın Fedek gelirlerini (müslümanlar arasında) taksim ettiğine dair şahadette bulundular. Ebû Bekir, şahitlerin tamamını tasdik etti ve (bu şahitlerin ifadelerini telif ederek) Resûlullah'ın, ailesinin rızkını aldıktan sonra Fedek gelirlerinin geri kalanını Allah yolunda taksim ettiğini söyledi. Daha sonra Fâtıma'ya Fedek'i ne yapacağını sordu. Fâtıma: "Onu babamın yaptığı gibi yapacağım" dedi. Ebû Bekir de aynı şeyi kendisinin yapacağına dair Fâtıma'ya söz verdi. Fâtıma ise: "Allahım sen şahit ol" dedi³² ve bunu kabul etti.

2. Şîî âlimler, "Biz mirasçı olmayız. Bizim bıraktığımız sadakadır" hadisini kabul etmemekte, bu hadisin sadece Ebû Bekir tarafından rivayet edildiği-

28 Belâzürî, s. 42; Beyhakî, VI, 302.

29 İbn Kesîr, V, 289; VI, 333; Ayrıca bk. Beyhakî, VI, 302.

30 Beyhakî, VI, 302; İbn Kesîr, V, 290; İhsan İlähî Zahîr, s. 89.

31 İhsan İlähî Zahîr, s. 89.

32 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 80.

ni, hatta uydurulduğunu söylemekte ve bu hususta kendilerine göre deliller ileri sürmektedirler. Nitekim İbn Ebü'l-Hadîd: "Meşhur görüşe (rivayetlerin ekseriyetine) göre 'Peygamberler miras bırakmaz' hadisini Ebû Bekir'den başka kimse rivayet etmemiştir" ifadelerine yer verir ve hatta usûl-ü fıkıh âlimlerinin, râvisi bir tek sahâbî olduğu hâlde, bu rivayeti kabul ettiklerini kaydeder.³³ Keza Askerî, bu hadisin sadece Ebû Bekir tarafından nakledildiğini iddia eder.³⁴ Ca'fer es-Sübhanî de hadisin Ebû Bekir tarafından uydurulduğu iddiasındadır.³⁵ Bazı Şiîler de hadisin son kısmındaki "sadaka" sözcüğünü hal ya da temyiz kabul ederek "Biz, sadaka olarak bıraktıklarımızı miras vermeyiz" şeklinde anlamak istemişlerdir. Yani Hz. Peygamber'in hayattayken sadaka olarak tayin ettiği şeyler, miras olarak alınamaz şeklinde anlaşılması gerektiğini söylemişlerdir.³⁶

3. Şiîler şöyle diyor: "Ebû Bekir'in rivayet ettiği 'Biz peygamberler topluluğu, miras bırakmayız, ne bırakırsak sadakadır' mealindeki hadis sahih olsaydı, Abbas (Resûlullah'ın bıraktığı) kısarak, kılıç ve sarığa sahip çıkmak istediğinde (Ebû Bekir'in) onları Ali'ye bırakması câiz olmazdı."³⁷

4. Yine Şiîler bu hadisin, "Allah çocuklarınız hakkında erkeğe, iki kızın hissesi kadar tavsiye eder"³⁸ âyetine muhalif olduğunu iddia ederler ve "Allah, Peygamberini bu emrin kapsamı dışında tutmamıştır" derler.³⁹

5. Şiîler'e göre, Resûlullah Hayber'in fethinde ganimet malından hissesine düşen Fedek hurmalığını Allah'ın emri mucibince⁴⁰ en yakını olan kızı Fâtıma'ya bağışlamıştır.⁴¹

6. Şiîler'e göre, miras âyetlerinde Hz. Peygamber'in ve diğer peygamberlerin miras bırakmadıklarına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Tam aksine

33 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 82, 85.

34 Askerî, II, 163-78.

35 Ca'fer Sübhânî, V, 177, 216. Bu hadis hakkında Şiîler'in görüşleri için ayrıca bk. İbn Teymiyye, IV, 193-95.

36 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 89; Ca'fer Sübhânî, V, 219.

37 İbn Teymiyye, IV, 258; Ca'fer Sübhânî, V, 218. Hz. Ebû Bekir'in ayrıca Resûlullah'ın savaş aletlerini ve ayakkabılarını da Hz. Ali'ye teslim ettiğine dair bk. İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 78-80; Askerî, II, 185-86.

38 Nisâ, 4/11.

39 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 88; İbn Teymiyye, IV, 194.

40 İsrâ, 17/26 ve Rum, 30/38.

41 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 99; Abdülbâki Gölpınarlı, *Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şiîlik* (İstanbul: Der Yayınları, 1987), s. 67; Askerî, II, 170, 225-26; Ca'fer Sübhânî, V, 170, 189, 192. Ca'fer Sübhânî, bu konuda Şiî âlimlerin görüş birliği içerisinde olduklarını ifade eder. Bk. Ca'fer Sübhânî, V, 171, 188.

Kur'an'da Zekeriyya Peygamber, kendisine ve Ya'kûb soyuna vâris olacak bir evlât istemekte;⁴² Süleyman Peygamber'in, Davut Peygamber'e vâris olduğu bildirilmektedir.⁴³ Peygamberlik de miras yoluyla elde edilebilecek maddi bir şey olmayıp ilâhî bir lütuf olduğuna göre demek ki, peygamberlerin miras bırakabilecekleri şeyler, maddî şeyler olmalıdır. Zira peygamberler, nübüvvet ve ilmi babalarından değil Allah'tan alırlar.⁴⁴ Dolayısıyla kimse bu âyette kastedilenin mal değil de nübüvvet ya da ilim olduğunu iddia edemez.

7. Şiîler Hz. Peygamber'in, mirasını sadece kızı Fâtıma'ya bıraktığını iddia etmişler, Hz. Peygamber'e Fâtıma'dan başka kimsenin mirasçı olamadığına inanmışlardır.⁴⁵ Buna göre hanımları ve asabesi (baba tarafından akrabaları) Hz. Peygamber'e vâris olamamaktadır. Nitekim Şeyh Sadûk, Şiîler'in İmâmiyye ekolünce beşinci imam olarak kabul edilen Ebû Ca'fer el-Bâkır'dan senediyle şunu rivayet etmiştir: "Vallahi hayır! Abbas da Ali de Resûlullah'a vâris olmamıştır. Ona sadece Fâtıma vâris olmuştur." Yine Şeyh Sadûk, Bâkır'a dayanan isnadıyla şunu nakletmiştir: "Ali, Resûlullah'ın ilmîne, Fâtıma da terikesine vâris olmuştur."⁴⁶

8. Bazı Şiîler'e göre, Fedek'in Hz. Peygamber'in ailesinin elinden alınmasının tek sebebi, Emirülmüminîn Ali'nin, buranın gelirini hilâfet makamı ile mücadele etmek için kullanmasını engellemektir. Yani Hz. Ali'nin iktisadî gücünden korkulmasıydı.⁴⁷ Bazılarına göre ise Ebû Bekir'in maksadı ilâhî hükmü yerine getirmek değil, Fedek sayesinde bütçeye gelir sağlamak ve hükümetinin temellerini sağlamlaştırmaktı.⁴⁸ Ayrıca Ebû Bekir, kendisine muhalif olanları parayla satın almak niyetiyle Fedek arazisine el koymuştu.⁴⁹

9. Şiîler'e göre de, Ebû Bekir ile Fâtıma arasında bir kırgınlık meydana gelmiş ve bu kırgınlık Fâtıma'nın vefatına kadar devam etmiştir.⁵⁰ Onlar, bu hususla ilgili olarak Sünnî kaynaklarda yer alan ve Hz. Âişe'den nakledilen riva-

42 Meryem, 19/5-6.

43 Neml, 27/16.

44 Ca'fer Sübhânî, V, 208, 212. Şiîler'e göre bu âyette kastedilen ilim ya da nübüvvet değil, mal mirasıdır. Çünkü Zekeriyya, amcaoğullarının mal mirasını uygunsuz yerlerde harcayacağından endişe etmekteydi. Bk. İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 90.

45 İbn Bâbeveyh el-Kummî, *Men Lâ Yahdurühü'l-Fakîh* (Tahran: Dârü'l-kütübî'l-İslâmiyye, 1970), IV, 190,191; İbn Teymiyye, IV, 205; Ca'fer Sübhânî, V, 216.

46 Kummî, IV, 190, 191.

47 İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 88; Ca'fer Sübhânî, V, 173, 178.

48 İhsan İlâhî Zahîr, s. 84; Ca'fer Sübhânî, V, 177-78.

49 Ca'fer Sübhânî, V, 177-78.

50 İbn Teymiyye, IV, 226-27; Askeri, II, 228-89; Ca'fer Sübhânî, V, 220.

yetin şu kısmını aynen benimsemişlerdir: “Fâtıma gazaplandı, Ebû Bekir’den uzaklaştı ve vefat edinceye kadar onunla konuşmadı. Fâtıma Resûlullah’tan sonra altı ay yaşadı. Ölümünden sonra da Ali, Ebû Bekir’e haber vermeden geceleyin cenaze namazını kılıp onu toprağa verdi”⁵¹

10. Bazı Şiîler, babasından kalan mirası alamayan Hz. Fâtıma’nın ashabı toplayarak onların huzurunda uzun bir konuşma yaptığını, kendisine yardımcı olmadıkları için ashaba sitemde bulunduğunu; hatta onları ihanet, korkaklık, alçaklık ve zalimlikle itham ettiğini iddia etmektedirler. Onlar, bu hususta Ebû Bekir el-Cevherî’den nakledilen bir rivayeti benimsemiş ve eserlerine kaydetmişlerdir. Buna göre Fâtıma, miras olarak Fedek’i kendisine vermeyen Ebû Bekir’e karşı sahâbeden yardım istemeye karar vermiş ve bunun için mescide gelmiştir. Perde arkasından -Ebû Bekir de dahil- sahâbeye seslenerek önce Tevbe sûresinin 128. âyeti ile Mâide sûresinin 50. âyetini okumuştur. Sonra Resûlullah’ın mezarına doğru dönerek ümmetinin kendisine (Fâtıma’ya) hile yaptığını ve Ehl-i beyt’e ihanet ettiğini şikâyet etmiştir. Arkasından Ensâr’a dönerek onların kendisine yardım etmekte gevşeklik gösterdiklerini, Allah’ın dinini değiştirip aceleyle bidat çıkardıklarını söylemiş ve onlara Âl-i İmrân sûresinin 144. âyeti ile Tevbe sûresinin 12. âyetini okumuştur.⁵² Daha sonra Fâtıma, sahâbeyi korkaklık, alçaklık ve zalimlikle itham etmiştir.

Fâtıma söylemek istediklerini Ebû Bekir’e söyledikten sonra Ebû Bekir, Allah’a hamd ve sena edip Resûlullah’a salât ve selâm’dan sonra şöyle demiştir: “Ey kadınların en üstünü ve babaların en üstününün kızı! Vallahi ben Resûlullah’ın görüşünün aksine davranmış ve onun emri dışında bir iş yapmış değilim. Öncü, kafiledakilere yalan söylemez. Sen söyleyeceklerini söyledin, maksadını ulaştırdın, öfkeni dile getirdin ve sonra yüz çevirdin. O hâlde Allah bizi ve seni bağışlasın. ... Ben, Resûlullah’ın savaş aletlerini, bineğini ve ayak-kabılarını Ali’ye teslim ettim! Fakat bunun dışındaki şeyler söz konusu olduğunda, ben Resûlullah’tan şunu işittim: ‘Biz peygamberler topluluğu miras olarak kendimizden geriye altın, gümüş, yer, mal-mülk ve ev bırakmayız; lakin biz, imanı, hikmeti, ilmi ve sünneti miras bırakırız.’ Ben de Resûlullah’ın bana emrettiği işi yaptım; ona gönül verdim. Bu konuda muvaffakiyetim ancak Allah’tandır. Ben sadece O’na tevekkül ettim ve sadece O’na döneceğim.”⁵³

⁵¹ Buhârî, “Meğâzî”, 38; Müslim, “Cihâd”, 52 (1759); İbn Kesîr, V, 286. İbnü’l-Deybâ, II, 55.

⁵² Yani buna göre Hz. Fâtıma, sahâbeyi mürted olmakla, Hz. Ebû Bekir ve yakın arkadaşlarını da “küfrün önderleri” olmakla suçlamış oluyor. Nitekim Muhammed Bâkır, Fâtıma’nın nazarında meselenin İslâm ve küfür, iman ve nifak, nass ve şûrâ meselesi olduğunu ileri sürmüştür (Bâkır, s. 49).

⁵³ İbn Ebü’l-Hadîd, IV, 78-80; Askeri, II, 185-86.

Hız. Ebû Bekir ile Hız. Fâtıma arasındaki münasebetlerle ilgili Sünnîler'in ve Şîîler'in görüş ve rivayetlerini bu şekilde sıraladıktan sonra şimdi bazı tespitlerde bulunmak istiyoruz.

Sünnî ve Şîî Rivayetler Hakkında Bazı Tespitler

Sünnî olsun Şîî olsun, nakledilen rivayetler dikkatle incelendiğinde rivayetler arasında bir kısım çelişki ve uyuşmazlıkların olduğu görülecektir. Rivayetlerde yer alan bazı bilgiler birbirleriyle çakışmakta, bazıları ise çelişmektedir. Ortak ve farklı yönler, Sünnî rivayetlerin kendi içerisinde görüldüğü gibi Şîî rivayetler içerisinde de görülmektedir. Aynı durum Sünnî ve Şîî rivayetler arasında da söz konusudur.

A. Sünnî Rivayetlerdeki Çelişki ve Uyuşmazlıklar

Hız. Peygamber'in "Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktıklarımız sadakadır" hadisinde "biz" ifadesiyle kimi kastettiği hususunda Sünnî kaynaklarda farklı ifadeler yer verilmektedir. Bazı rivayetlerde Hız. Peygamber'in miras bırakmama hususunda sadece kendisini kastettiği ifade edilirken,⁵⁴ diğer bazılarında bütün peygamberleri kastettiği kaydedilmektedir.⁵⁵

Öte yandan Fedek arazisinin Hız. Peygamber tarafından Hız. Fâtıma'ya hibe edilip edilmediğine dair çelişkili rivayetler bulunmaktadır. Bazı rivayetlere göre Fâtıma, bu arazilerin Hız. Peygamber tarafından kendisine hibe edildiği iddiasında bulunmuş,⁵⁶ bazılarında göre söz konusu arazilerin kendisine hibe olarak değil,⁵⁷ miras olarak verilmesi gerektiğini savunmuştur.⁵⁸ Sünnî kaynakların bir kısmı ise Fâtıma'nın Resûlullah'tan Fedek'i kendisine hibe etmesini istediğini, ancak Resûlullah'ın bunu kabul etmediğini rivayet etmişlerdir.⁵⁹

Hız. Fâtıma'nın Hız. Ebû Bekir'e kiminle ve ne maksatla gittiği hususundaki rivayetlerin de birbirleriyle uyuşmadığı görülmektedir. Sünnî kaynakların bir kısmına göre, Fâtıma Ebû Bekir'e bizzat gelerek Fedek'in kendisine hibe

54 Buhârî, "Meğâzî", 14; Beyhakî, VI, 299.

55 İbn Mâce, "Mukaddime", 17 (223); Tirmizî, "İlim", 19 (2682); Halebî, II, 760.

56 Belâzürî, s. 43; Yâkût, III, 855; İhsan İlahî Zahîr, s. 90.

57 İbn Teymiyye, IV, 234; Dihlevî, s. 271.

58 Ahmed b. Hanbel, I, 9; Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Ebû Dâvûd, "Harâc", 19 (2968, 2969); Beyhakî, VI, 300; İbn Teymiyye, IV, 234; Dihlevî, s. 271; İhsan İlahî Zahîr, s. 83.

59 İbn Sa'd, V, 388; Belâzürî, s. 44-45; İbn Teymiyye, IV, 230 .

edildiğini söyleyip Ali'yi ve Ümmü Eymen'i şahit getirmiştir.⁶⁰ Bir kısmına göre Fâtıma, Allah'ın Medine ve Fedek'te Hz. Peygamber'e fey' olarak verdiği mallardan olan mirasını ve Hayber'in humusundan kalan malları istemek üzere Ebû Bekir'e bizzat gitmemiş, haber göndermiştir.⁶¹ Bir kısmına göre ise Fâtıma ve Abbas, Ebû Bekir'e bizzat gelerek, Resûlullah'tan kendilerine kalan mirası istemişlerdir.⁶² Yine bazı rivayetlerde Fâtıma ile Abbas'ın miras talep etmek üzere Ebû Bekir'e geldikleri, onlarla birlikte Ali'nin de bulunduğu ifade edilirken,⁶³ diğer bazılarında Fâtıma'nın sadece Ali ile birlikte Ebû Bekir'e gittiği belirtilmiştir.⁶⁴

Esasen şahitlik konusuyla ilgili rivayetler de çelişkilidir. Zira bazı rivayetlerde Ebû Bekir, Fâtıma'nın şahitlerini (Ali ve Ümmü Eymen) yetersiz buluyor,⁶⁵ bazılarında göre ise şahitleri yeterli bularak Fedek'i Fâtıma'ya geri veriyor; fakat Ömer'in itirazı üzerine kararından vazgeçiyor.⁶⁶

Bazı Sünnî rivayetlere göre Fâtıma, Fedek meselesi sebebiyle Ebû Bekir'e gazaplanmış ondan uzak durmuş ve ölünceye kadar da onunla konuşmamıştır.⁶⁷ Fâtıma öldüğünde de eşi Ali, Ebû Bekir'e bildirmeden geceleyin onun cenaze namazını kılmış ve onu defnetmiştir.⁶⁸ Abdürrezzâk'ın Hz. Aişe'den naklettiği bir rivayette ise, Fâtıma'nın Ebû Bekir'le ölünceye kadar hiç konuşmadığı değil, yalnızca bu konuda (Fedek konusunda) konuşmadığı kaydedilir.⁶⁹ Bazı rivayetlere göre de Ebû Bekir, Fâtıma'yı hastalığında ziyaret etmiş, onun gönlünü alıp kendisiyle helâlleştirmiştir.⁷⁰ Bazı rivayetlere göre ise Fâtıma, Resûlullah'ın uygulamasını aynen sürdürüleceğine dair kendisine

60 Belâzürî, s. 43; İhsan İlahî Zahîr, s. 90.

61 Ahmed b. Hanbel, I, 9; Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Ebû Dâvûd, "Harâc", 19 (2968, 2969); Beyhakî, VI, 300; İhsan İlahî Zahîr, s. 83.

62 Ahmed b. Hanbel, I, 4, 10; Buhârî, "Meğâzî", 14, "Ferâiz", 3; Beyhakî, VI, 300; İbnü'd-Deyba', II, 55.

63 İbn Sa'd, II, 315.

64 İbn Sa'd, II, 315-16. Aynı durumu Şiiler'de de görmek mümkündür. Bk. İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 81, 82.

65 Belâzürî, s. 43; İhsan İlahî Zahîr, s. 90.

66 Halebî, III, 488.

67 İbn Sa'd, II, 314-15; Buhârî, "Humus", 1; "Meğâzî", 38, "Ferâiz", 3; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Beyhakî, VI, 300; İbn Kesîr, V, 285.

68 Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Beyhakî, VI, 300; İbn Kesîr, V, 286; Halebî, III, 487

69 Abdürrezzâk, V, 472. Yine Tirmizî'nin beyanına göre Ali b. İsâ, Hz. Fâtıma'nın Ebû Bekir ve Ömer'i tasdik ettiği için ölünceye kadar bu konuyu bir daha gündeme getirmediğini söyler (Tirmizî, "Siyer", 44 [1609]).

70 İbn Sa'd, VIII, 27; Beyhakî, VI, 301; İbn Kesîr, V, 289.

söz veren Ebû Bekir'den razı olmuş,⁷¹ bu konudaki isteğinden vazgeçmiş ve ölünceye kadar bu konuyu bir daha gündeme getirmemiştir. Hatta Fâtıma, talebini geri çeviren Ebû Bekir'e: "Sen, Resûlullah'tan duyduklarını daha iyi bilirsin"⁷² şeklinde karşılık vermiştir.

Bazı Sünnî rivayetlere göre Fâtıma'nın cenaze namazını bizzat Ebû Bekir kıldırmasıdır.⁷³ Buhârî ve Müslim'in rivayetine göre ise Fâtıma'nın cenaze namazını Ali kıldırmasıdır.⁷⁴ Abbas'ın kıldırıldığına dair rivayetler de vardır.⁷⁵

B. Şîî Rivayetlerdeki Çelişki ve Uyuşmazlıklar

Hiz. Ebû Bekir'in Fedek'i Hiz. Fâtıma'ya vermemesindeki niyeti ve maksadı hususunda Şîî kaynaklarda birbirinden farklı ifadeler yer almaktadır. Bazı Şîîler'e göre Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ali'nin iktisadî yönden güçlenmesini ve hilâfet makamı ile mücadele etmesini engellemek maksadıyla,⁷⁶ bazılarına göre hilâfet makamına muhalif olanları parayla satın almak niyetiyle,⁷⁷ bazılarına göre ise bütçeye gelir sağlamak ve dolayısıyla hükümetinin temellerini sağlamlaştırmak amacıyla⁷⁸ Fedek gelirlerine el koymuştur. Fakat diğer taraftan Ehl-i beyt'in bol miktarda serveti bulunduğu ifade edilmiştir. Nitekim onuncu imam Ebû'l-Hasen'den, Hiz. Fâtıma'nın yedi ayrı akara sahip olduğu rivayet edilmektedir.⁷⁹

Hiz. Ali'nin Resûlullah'a vâris olup olamayacağı hususundaki ifadeler de çelişkilidir. Şîîler Hiz. Peygamber'e ait kısarak, kılıç ve sarığın Ebû Bekir tarafından Ali'ye bırakılmasını, Hiz. Peygamber'in miras bırakmasının câiz olduğuna delil getirmek istemişlerdir.⁸⁰ Diğer taraftan Abbas ve Ali'nin

71 Dihlevî, s. 272. Hiz. Fâtıma'nın Hiz. Ebû Bekir'den razı olduğunu bazı Şîî rivayetlerde de görmek mümkündür (bk. İhsan İlahî Zahîr, s. 83).

72 Beyhakî, VI, 303. Beyhakî'de yer alan başka bir rivayet şöyledir: "Hz. Fâtıma Hiz. Ebû Bekir'e 'Sen ve Rasûlullah (a.s.) daha iyi bilirsiniz' dedi ve bu talebinden vazgeçti (döndü)". Benzer ifadeler için ayrıca bk. İbn Kesîr, V, 289.

73 İbn Sa'd, VIII, 28-29; İbn Kesîr, VI, 333.

74 İbn Sa'd, VIII, 28-29; Buhârî, "Meğâzi", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); İbn Kesîr, V, 286.

75 İbn Sa'd, VIII, 28-29.

76 İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 88; Ca'fer Sübhânî, V, 173, 178.

77 Ca'fer Sübhânî, V, 177-78.

78 İhsan İlahî Zahîr, s. 84; Ca'fer Sübhânî, V, 177-78; Bâkır, s. 30.

79 İhsan İlahî Zahîr, s. 87. Sünnîler'den İbn Teymiyye de, Hiz. Ebû Bekir ve Hiz. Ömer'in, Resûlullah'ın geriye bıraktığı malının birkaç mislini Hiz. Ali ve çocuklarına verdiklerini kaydeder. Bk. İbn Teymiyye, IV, 216-18.

80 İbn Teymiyye, IV, 258; Ca'fer Sübhânî, V, 217-18.

Resûlullah'a vâris olmadığını, ona sadece Fâtıma'nın vâris olduğunu ileri sürmüşlerdir.”⁸¹ İbn Ebü'l-Hadîd ise Ali'nin, Fâtıma'nın vefatından sonra Fedek ve Resûlullah'ın diğer sadakaları için miras talebinde bulunmadığını, velâyet talebinde bulunduğunu ifade etmiştir.”⁸²

Hız. Fâtıma'nın mirasçılığı hususunda da Şii rivayetler arasında birbirine muhalif ilginç ifadeler vardır. Bazı Şiiler'e göre, Hız. Peygamber mirasını sadece kızı Fâtıma'ya bırakmış, yani Hız. Peygamber'e Fâtıma'dan başka kimse mirasçı olamamıştır. Yine onlara göre, “Ali Resûlullah'ın ilmüne, Fâtıma da terikesine vâris olmuştur.”⁸³ Diğer taraftan kadınların arazi ve akar cinsinden şeylere mirasçı olamayacaklarını ileri sürmüşlerdir. Nitekim Şii muhaddislerden Küleynî, bu konu hakkında müstakil bir bab ayırmış ve çeşitli rivayetler nakletmiştir. Onlardan biri de Ebû Ca'fer'den naklettiği şu rivayettir: “Kadınlar arazi ve akar cinsinden şeylere mirasçı olamazlar.”⁸⁴ Kaldı ki Şii âlimlerin bu konuda müttefik oldukları nakledilir.”⁸⁵

Öte yandan Şiiler, peygamberlerin miras bırakmadıklarına dair hadisin, “Allah, çocuklarınız hakkında erkeğe, iki kızın hissesi kadar tavsiye eder”⁸⁶ ayetine muhalif olduğunu iddia etmişlerdir.⁸⁷ Ayrıca Kur'anın, Zekeriyâ Peygamber'in kendisine ve Ya'kûb soyuna vâris olacak bir evlât istediğini ve Süleyman Peygamber'in de Dâvûd Peygamber'e vâris olduğunu bildirdiğini söyleyerek peygamberlerin miras bıraktıklarını temellendirmek istemiş ve Fedek'in Hız. Fâtıma'ya verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Fakat diğer taraftan kadınların arazi ve akar cinsinden şeylere mirasçı olamayacağını ileri sürmüşlerdir.

Bazı Şiiler, Resûlullah'ın ilmüne vâris olunamayacağını iddia etmişlerse de,⁸⁸ önemli Şia kaynaklarında Resûlullah'ın ilmüne vâris olunabileceğine dair kayıtlar yer almıştır.⁸⁹ Nitekim Kummî, Bâkır'a dayanan isnatla şu rivayeti nakletmiştir: “Ali, Resûlullah'ın ilmüne, Fâtıma da terikesine vâris olmuştur.”⁹⁰

81 Kummî, IV, 190,191.

82 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 97.

83 Kummî, IV, 190,191.

84 Küleynî, VII, 127. Ayrıca bk. İhsan İlâhî Zahîr, s. 87.

85 İhsan İlâhî Zahîr, s. 87.

86 Nisâ, 4/11.

87 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 88; İbn Teymiyye, IV, 194.

88 Ca'fer Sübhânî, V, 207-12.

89 Saffâr, *Besâirü'd-derecâtî'l-kübrâ fî fezâili Âli Muhammed (sav)*, nşr. Muhammed Seyyid Hüseyin el-Muallim (baskı yeri yok: Mektebetü'l-Haydariyye, 1384 hş.), I, 26; Küleynî, I, 32, 34; Askeri, II, 188; Ca'fer Sübhânî, V, 214.

90 Kummî, IV, 190,191.

Yine Şîî âlimleri İmam Sâdık'tan şu hadisi nakletmişlerdir: "... Peygamberler dirhem ve dinar değil, hadisleri miras bırakmışlardır."⁹¹

Şahitlik konusunda Sünnî rivayetler gibi Şîî rivayetler de çelişkilidir. Zira bazı rivayetlerde Ebû Bekir Fâtıma'nın şahitlerini (Ali ve Ümmü Eymen'i) yetersiz buluyor,⁹² bazılarında göre ise şahitleri yeterli bularak Fedek'i Fâtıma'ya geri veriyor; fakat Ömer'in itirazı üzerine kararından vazgeçiyor.⁹³

Bazı Şîî âlimlere göre Fâtıma, Fedek meselesi sebebiyle Ebû Bekir'e gazaplanmış, ondan uzak durmuş ve ölünceye kadar da onunla konuşmamıştır.⁹⁴ Şîî rivayetlerin bir kısmına göre ise, Fâtıma Ebû Bekir'in tavrına rıza göstermiştir.⁹⁵

Şiîler'den İbn Ebü'l-Hadîd ve Askerî, peygamberlerin miras bırakamayacağı konusundaki hadisi sadece Ebû Bekir'in naklettiğini benimsemiş; ancak kendileriyle çelişmişlerdir. Zira İbn Ebü'l-Hadîd, aynı hadisi Hz. Âişe ve Ebû Hureyre gibi daha başka sahâbîlerden de naklederler.⁹⁶ Askerî de aynı iddiada bulunmasına rağmen, Ömer'in benzer bir hadisi Ebû Bekir'le beraber naklettiğini kaydetmektedir.⁹⁷

Fedek kendisine miras olarak verilmediği gerekçesiyle Hz. Fâtıma'nın, ümmetin hile yaptığını ve Ehl-i beyt'e ihanet ettiğini Resûlullah'a şikâyet etmesi; onların, Allah'ın dinini değiştirip aceleyle bidat çıkardıklarını söylemesi ve onları korkaklık, alçaklık ve zalimlikle itham etmesi gibi hususları Sünnîler kabul etmemektedir. Bu tür ifadeler Şiîler'in görüşleriyle de çelişmektedir. Zira onlar, bir taraftan kadınların arazi ve akar cinsinden şeylere mirasçı olamayacağını söylemiş, diğer taraftan da Hz. Fâtıma'nın, -hakkı olmadığı bir mevzuda- sahâbeyi itham ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Hz. Ali'nin, Fedek hususunda Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in yolunu takip etmesinin gerekçesiyle ilgili rivayetler de birbiriyle uyuşmamaktadır. "Ebû Bekir ve Ömer'e muhalefet etti" şeklinde aleyhinde çıkabilecek söylentileri engellemek için Hz. Ali'nin Fedek hususunda aynı yolu takip ettiğine

91 Saffâr, I, 43-44; Küleynî, I, 32, 34; Ca'fer Sübhânî, V, 214.

92 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 82; Askerî, II, 226; Ca'fer Sübhânî, V, 192.

93 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 87. Şiîler bu hususta Halebî'nin naklettiği bir rivayeti de benimsemişlerdir. Bk. Halebî, III, 488.

94 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 92-94; Ca'fer Sübhânî, V, 220.

95 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 81, 87; İhsan İlahî Zahîr, s. 83. Şerîf Murteza'ya göre, Hz. Fâtıma talebinden değil münazaadan vazgeçmiştir (bk. İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 92).

96 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 82, 83.

97 Askerî, II, 177. Askerî, bu hadisi Tirmizî'den nakleder (bk. Tirmizî, "Siyer", 44 [1609]). Bu hadis için ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, I, 13.

dair Muhammed Bâkır'dan nakledilen zayıf bir rivayet vardır.⁹⁸ Buna mukabil Şii'lerin naklettikleri bir başka rivayete göre, hilâfeti döneminde Hz. Ali Fedek'in iadesini isteyenlere şunu söylemiştir: "Şüphesiz ki ben, Ebû Bekir'in yasakladığı ve Ömer'in devam ettirdiği bir şeyi iade etme hususunda Allah'tan hayâ ederim".⁹⁹

C. Sünnî ve Şii Rivayetlerin Müttefik Olduğu Hususlar

Fey' arazi ve gelirlerinin, Hz. Peygamber'in vefatından sonra iş başına geçen kimsenin tasarrufunda olduğu hususunda Şii ve Sünnî rivayetler ittifak hâlinindedir.¹⁰⁰

Şii'ler, Fedek bağlarının Hz. Peygamber tarafından İsrâ sûresinin 26. âyetinin gereği olarak Fâtıma'ya hibe olarak verildiğini kaydetmişlerdir.¹⁰¹ Bazı Sünnî kaynaklarda da bu bilgiye rastlanmaktadır.¹⁰²

Şii'lerin bir kısmı, Fâtıma'nın Ebû Bekir'e gelerek Fedek arazisini Resûlullah'ın kendisine hibe ettiğini söylediği ve buna şahitler getirdiği; ancak Ebû Bekir'in, şahitlerin yetersizliği gerekçesi ile Fâtıma'nın isteğini geri çevirdiği kanaatinde idirler.¹⁰³ Bazı Sünnî rivayetlerde de bu bilgi yer almaktadır.¹⁰⁴

Sünnî ve Şii rivayetler, Fâtıma'nın Fedek'i Ebû Bekir'den miras olarak istediği; ancak Ebû Bekir'in Fedek'i ona miras olarak vermediği hususunda müttefiklerdir.¹⁰⁵

Şii'lere göre Hz. Peygamber, mirasını sadece kızı Fâtıma'ya bırakmıştır.¹⁰⁶ Dolayısıyla Hz. Ali, Hz. Peygamber'in malına vâris olamamıştır. İbn Ebû'l-

98 İmam Şâfî bu rivayeti zayıf bulur (bk. Beyhakî, VI, 343). Bu rivayet için ayrıca bk. İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 86.

99 İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 94; İhsan İlahî Zahîr, s. 89.

100 Belâzürî, s. 42; Küleynî, I, 539; Beyhakî, VI, 302.

101 İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 82, 99; Gölpınarlı, s. 67; Askeri, II, 170, 225-26; Ca'fer Sübhânî, V, 170, 188-89, 192.

102 Belâzürî, s. 43, 45; Celâlüddin es-Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* (Beyrut, ts.), IV, 177; İhsan İlahî Zahîr, s. 90. Heysemî, bu rivayeti Taberânî'den nakleder ve rivayetin râvilerinden Atıyye el-Avfî'nin zayıf ve metruk olduğunu kaydeder. Bk. Heysemî, *Mecmau'z-zevâid* (Lübnan: Dârü'l-kütübü'l-Arabiyye, 1967), VII, 49.

103 İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 82; Askeri, II, 226; Ca'fer Sübhânî, V, 192.

104 Belâzürî, s. 43; Yâkût, III, 855; İhsan İlahî Zahîr, s. 90.

105 Askeri, Fâtıma'nın önce hibeyi gündeme getirdiğini, bunun reddedilmesinden sonra miras meselesini söz konusu ettiğini ifade eder. Bk. Askeri, II, 176.

106 Kummî, IV, 190, 191.

Hadîd de Hz. Ali'nin, Fâtıma'nın vefatından sonra Fedek ve Resûlullah'ın diğer sadakaları için miras talebinde bulunmadığını, velâyet talebinde bulunduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁷ Sünnî rivayetlerde de Hz. Ali'nin miras talebinde bulunduğu ifade edilmemiş, bazı rivayetlerde sadece Hz. Ali'nin de Fâtıma ile birlikte Ebû Bekir'e gittiği ifade edilmiştir.¹⁰⁸

Hz. Ebû Bekir'in başta Hz. Fâtıma olmak üzere Resûlullah'ın diğer yakınlarını mağdur etmediği ve onların ihtiyaçlarını karşıladığı hususunda da Sünnîler'in ve Şîîler'in müttelik oldukları söylenebilir. Öyle anlaşılıyor ki Hz. Ebû Bekir, Resûlullah'ın ailesinin rızkını ayırdıktan sonra Fedek gelirlerinin geri kalanını Allah yolunda taksim edeceğine dair Hz. Fâtıma'ya verdiği sözde¹⁰⁹ durmuştur.

Bazı Sünnî rivayetlere göre Fâtıma, Fedek meselesi sebebiyle Ebû Bekir'e gazaplanmış, ondan uzak durmuş ve ölünceye kadar da onunla konuşmamıştır. Fâtıma öldüğünde de eşi Ali, Ebû Bekir'e bildirmeden geceleyin onun namazını kılmış ve onu defnetmiştir.¹¹⁰ Şîîler'in geneli de bu hususta Sünnîler'le hemfikirdirler.¹¹¹

Bazı Sünnî rivayetlere göre Ebû Bekir, vefatından önce Fâtıma ile konuşmuş ve onun rızasını almıştır.¹¹² Bazı Şîî rivayetlerde de Fâtıma'nın Ebû Bekir'in tavrına rıza gösterdiği vurgulanır.¹¹³

D. Sünnî ve Şîî Rivayetlerin İhtilâf Ettiği Hususlar

Bazı Sünnî kaynaklar, Fâtıma'nın Resûlullah'tan Fedek'i kendisine hibe etmesini istediğini; ancak Resûlullah'ın bunu kabul etmediğini kaydederken,¹¹⁴ Şîîler bu kanaatte değildirler. Onlara göre Fedek Fâtıma'ya hibe edilmiştir.

İbn Sa'd'da yer alan bir rivayete göre Fâtıma, Ebû Bekir'e biat edildikten bir gün sonra¹¹⁵ miras talebinde bulunmuştur. Şîîler'den İbn Ebü'l-Hadîd'e göre ise Fâtıma, Ebû Bekir'in yanına Resûlullah'ın vefatından on gün sonra gitmiştir.¹¹⁶

107 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 97.

108 İbn Sa'd, II, 315-16.

109 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 80.

110 Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Beyhakî, VI, 300; İbn Kesîr, V, 286; İbnü'd-Deyba', II, 55.

111 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 81; Askerî, II, 173, 175; Ca'fer Sübhânî, V, 220.

112 İbn Sa'd, VIII, 27; Beyhakî, VI, 301; İbn Kesîr, V, 289; Dihlevî, s. 272.

113 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 81, 87; İhsan İlahî Zahîr, s. 83.

114 İbn Sa'd, V, 388; Belâzürî, 44-45; İbn Teymiyye, IV, 230.

115 İbn Sa'd, II, 315-16.

116 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 97.

Bazı Sünnî rivayetlere göre Ebû Bekir, Fâtıma'yı hastalığında ziyaret etmiş, onun gönlünü alıp kendisiyle helâlleşmiştir.¹¹⁷ Bazı rivayetlere göre ise Fâtıma, Resûlullah'ın uygulamasını aynen sürdüreceğine dair kendisine söz veren Ebû Bekir'den razı olmuştur.¹¹⁸ Şiîler'in çoğunluğuna göre ise Fâtıma, Fedek meselesi sebebiyle ölünceye kadar onunla konuşmamıştır. Hatta bazı Şiîler kendi görüşlerine mesnet teşkil ettiği için Fâtıma'nın, kendisini ziyarete gelen Ebû Bekir ve Ömer'den yüz çevirdiğine ve onların selamına dahi cevap vermediğine dair İbn Kuteybe'ye aidiyeti şüpheli olan *el-İmâme ve's-Siyâse* isimli eserde nakledilen bir rivayeti de benimsemişlerdir.¹¹⁹

Bazı Şiîler'e göre halife Ebû Bekir'in Fedek gelirlerine el koymasının sebebi, Hz. Ali'nin iktisadî yönden güçlenmesini ve hilâfet makamı ile mücadele etmesini engellemek, hilâfet makamına muhalif olanları parayla satın almak, bütçeye gelir sağlamak ve dolayısıyla hükümetinin temellerini sağlamlaştırmasıdır. Sünnîler'e göre ise Hz. Ebû Bekir, sadece Hz. Peygamber'in tâlimatına uymuştur ve Resûlullah'ın yaptığı gibi buranın geliri ile Resûlullah'ın ailesinin zaruri ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra geri kalanını müslümanlar arasında taksim etmiştir.¹²⁰

Şiîler'in büyük çoğunluğuna göre "Biz mirasçı olmayız. Bizim bıraktığımız sadakadır" hadisi sadece Ebû Bekir tarafından nakledilmiş veya

117 İbn Sa'd, VIII, 27; Beyhakî, VI, 301; İbn Kesir, V, 289.

118 Dihlevî, s. 272.

119 Bu rivayetin devamında, Ebû Bekir ve Ömer Fedek konusunu açarak kendisini teselli etmek istediklerinde Hz. Fâtıma'nın onlara hitaben şunları söylediği ifade edilir: "Allah aşkına söyleyin, acaba Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu duymamış mısınız? 'Fâtıma'nın rızası benim rızam, Fâtıma'nın öfkesi benim öfkemdir; öyleyse kim kızım Fâtıma'yı severse beni sevmiştir, kim Fâtıma'yı öfkelenirse beni öfkelenirmiştir.' Onlar 'Evet bu hadisi Resûlullah'tan duymuşuz' dediler. Bunun üzerine Fâtıma şöyle dedi: 'Ben Allah'ı ve meleklerini şahit tutuyorum ki, sizin ikiniz beni öfkelenirdiniz, beni hoşnut etmediniz; Peygamber'le mülakat ettiğimde mutlaka ikinizi ona şikâyet edeceğim.' Bunun üzerine Ebû Bekir şöyle dedi: 'Ben, Resûlullah'ın ve senin öfkenden Allah'a sığınırım, ey Fâtıma!' Sonra Ebû Bekir ağlamaya başladı ve sözlerini şöyle sürdürdü: 'Allah'a yemin ederim ki, kıldığım her namazda sana dua edeceğim.' Ebû Bekir ağlayarak evden çıktı. İnsanlar Ebû Bekir'in başına toplandılar. Onlara şöyle dedi: 'Herkes eşine sarılarak, ailesinin yanında mutlu bir şekilde gecelerken, beni içinde bulunduğum durumla baş başa bıraktınız. Benim sizin biatinize ihtiyacım yoktur. Bana yaptığınız biati benden geri alın.'" Bk. İbn Kuteybe ed-Dîneverî, *el-İmâme ve's-siyâse*, nşr. Tâhâ Muhammed ez-Zeynî (Kahire: Müessesetü'l-Halebî, ts.), I, 20; Ca'fer Sübhânî, V, 220.

120 Bazı Şiî kaynaklarda da bu bilgi kaydedilmektedir. Bk. İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 80.

uydurulmuştur.¹²¹ Sünnîler'e göre ise hadisin sıhhatinde şüphe yoktur.¹²² Çünkü söz konusu hadis, çeşitli varyantlarıyla pek çok muteber kaynakta yer almaktadır.¹²³

Şiîler, Hz. Peygamber'e ait kısırak, kılıç ve sarığın Ebû Bekir tarafından Ali'ye bırakıldığını iddia ederler.¹²⁴ Sünnîler'den İbn Teymiyye'ye göre ise Ebû Bekir'in bunları Ali'ye miras olarak verdiği sabit değildir.¹²⁵

Şiîler'e göre peygamberlerin miras bıraktıklarına dair âyetler vardır. Sünnîler'e göre ise Şiîler âyetleri yanlış yorumlamışlardır. Sünnîler, âyetlerde kastedilen mirasın mal değil, ilim ve nübüvvet olduğunu söylemişlerdir.¹²⁶

Şiîler'e göre Hz. Peygamber, miras bırakır ve mirasını sadece kızı Fâtıma'ya bırakmıştır.¹²⁷ Sünnîler'e göre ise Hz. Peygamber maddî anlamda miras bırakmamıştır.

Sünnîler'e göre Hz. Ebû Bekir'den sonraki halifelerin de Fedek hususunda aynı uygulamayı sürdürmüş olmaları onun isabetli karar verdiğini göstermektedir. Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali de halife olduklarında Fedek'in gelirlerini Resûlullah'ın sarf ettiği yerlere harcamışlardır.¹²⁸ Hz. Ali de halife olduğunda bu toprakların statüsünü aynen korumuş ve önceki halifelerin tatbikatını aynen devam ettirmiştir.¹²⁹ Fakat bazı Şiî rivayetlere göre, Hz. Ali'nin aynı uygulamayı devam ettirmesinin sebebi "Ebû Bekir ve Ömer'e muhalefet etti" diye aleyhinde çıkabilecek söylentileri engellemek istemesidir. Ancak bu rivayet zayıf görülmektedir.¹³⁰

121 İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 88; İbn Teymiyye, IV, 258; Ca'fer Sübhânî, V, 177, 216.

122 Örnek olarak bk. İbn Teymiyye, IV, 194, 196; Ali Muhammed Muhammed Sallâbî, *IV. Halife Hz. Ali (ra) Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*, çev. Şerafettin Şenaslan (İstanbul: Ravza Yayınları, 2008), s. 169-74.

123 Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ*, "Kelâm", 27; Abdürrezzâk, V, 471-72; İbn Sa'd, II, 314, 316; Ahmed b. Hanbel, I, 4, 10, 13; Buhârî, "Ferâiz", 3, "İ'tisâm", 5, "Meğâzî", 14, "Fezâilü'l-ashâb", 12; Müslim, "Cihâd", 51 (1758), 52, 54, (1759), 55 (1760), 56 (1761); Ebû Dâvûd, "Harâc", 19 (2968-2969, 2976-2977); İbn Mâce, "Mukaddime", 17 (223); Tirmizî, "İlim", 19 (2682); Belâzürî, s. 42; Beyhakî, VI, 297-303; İbn Teymiyye, IV, 195; İbn Kesir, V, 249, 285-289; İbnü'd-Deyba', II, 55; Halebî, II, 760; İhsan İlâhî Zahîr, s. 83.

124 İbn Teymiyye, IV, 258; Ca'fer Sübhânî, V, 217-18. Benzer ifadelerle ayrıca bk. İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 79.

125 İbn Teymiyye, IV, 258-59.

126 İbn Teymiyye, IV, 194, 224; İbn Kesir, V, 290; Dihlevî, s. 271.

127 Kummî, IV, 190, 191.

128 Belâzürî, s. 45; Yâkût, III, 857; İhsan İlâhî Zahîr, s. 83.

129 Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* (baskı yeri yok, 1981-83), XII, 73; İbn Teymiyye, IV, 220.

130 Beyhakî, VI, 343. Bu rivayet için ayrıca bk. İbn Ebû'l-Hadîd, IV, 86.

Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Yahudiler'den barış yoluyla alınan Fedek arazisi Hz. Peygamber'e tahsis edilerek onun tasarrufuna bırakılmıştır. Hz. Peygamber, bu araziden elde edilen gelirle bir yandan kendi ailesinin geçimini sağlamış, diğer yandan da müslüman fakirlerin, yetimlerin, miskinlerin ve yolcuların ihtiyaçlarını gidermiştir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Fâtıma, Hz. Ebû Bekir'den Fedek arazisinin miras olarak kendisine verilmesini talep etmiş; ancak onun bu talebi kabul görmemiştir. Bu hâdise, Sünnî ve Şii müslümanlarca farklı değerlendirilmiş ve sürekli tartışma konusu yapılmıştır.

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, Fedek gibi fey' niteliği taşıyan arazi ve gelirlerinin Hz. Peygamber'in vefatından sonra iş başına geçen kimsenin tasarrufunda olduğu hususunda Sünnî ve Şii rivayetler arasında görüş birliği vardır.¹³¹ Bu durumda Hz. Ebû Bekir, Fedek'le ilgili tasarrufu sebebiyle tenkit edilmemelidir. Çünkü o yetkisini kullanarak Fedek gelirleri hususunda Hz. Peygamber'in tatbikatını esas almış ve Resûlullah'ın ailesinin zaruri ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, geri kalanını müslümanlar arasında taksim etmiştir.

Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'in mirasını Hz. Fâtıma'ya vermeyeceğini söylerken, kendi kızı Hz. Aişe'yi de aynı gerekçe ile mirastan mahrum bırakmıştır. Dolayısıyla ortada Hz. Fâtıma'ya karşı takınılan menfi bir tutumdan söz etmek mümkün değildir.

Fedek bağlarının Hz. Peygamber tarafından Hz. Fâtıma'ya hibe olarak verildiğine ve Hz. Fâtıma'nın Hz. Ebû Bekir'e gelerek Fedek arazisini Resûlullah'ın kendisine hibe ettiğini söylediğine dair rivayetlerin doğruluğu kesin değildir. Zira sağlam ve sahih hadisler, Hz. Fâtıma'nın Fedek'i hibe olarak değil,¹³² miras olarak talep ettiğini nakletmektedirler.¹³³ Kaldı ki hibe ile ilgili rivayetler birbirleriyle çelişmektedir. Dolayısıyla Fedek arazisinin Hz. Fâtıma'ya hibe edildiğine dair rivayetleri ihtiyatla karşılamak gerekir. Kesin olan şudur ki, Hz. Fâtıma Hz. Ebû Bekir'den Fedek arazisinin kendisine miras olarak verilmesini talep etmiş; ancak Hz. Ebû Bekir onun bu talebini geri çevirmiştir.

Hz. Fâtıma'nın Fedek meselesi sebebiyle Hz. Ebû Bekir'e darıldığı ve hayatının sonuna kadar onunla konuşmadığı tarzındaki rivayetler de doğruluğu

131 Belâzürî, s. 42; Küleynî, I, 539; Beyhakî, VI, 302.

132 İbn Teymiyye, IV, 234; Dihlevî, s. 271.

133 Ahmed b. Hanbel, I, 9; Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 52 (1759); Ebû Dâvûd, "Harâc", 19 (2968, 2969); Beyhakî, VI, 300; İbn Teymiyye, IV, 234; Dihlevî, s. 271; İhsan İlahî Zahîr, s. 83.

kesin olmayan bilgilerdir. Zira bu husustaki rivayetler de çelişkilidir. Nitekim Buhârî'nin Hz. Âişe'den naklettiği rivayete göre Fâtıma, Ebû Bekir'le ölünceye kadar hiç konuşmamış, Abdürrezzâk'ın, yine Hz. Aişe'den naklettiği rivayete göre ise Fâtıma, Ebû Bekir'le vefatına kadar sadece Fedek konusunda konuşmamıştır.¹³⁴ Yine Fedek konusunda bir kısım Sünnî ve Şîî kaynaklarda Fâtıma'nın, talebini geri çeviren Ebû Bekir'e "Sen, Resûlullah'tan duyduklarını daha iyi bilirsin" diyerek bu talebinden vazgeçtiği ve Ebû Bekir'in kararına rıza gösterdiği nakledilmiştir.¹³⁵

Hz. Ebû Bekir'den sonraki halifelerin Fedek hakkında aynı uygulamayı sürdürdükleri hususunda Sünnîler ve Şîîler arasında görüş ayrılığı yoktur. Hz. Ali de halife olduğunda bu toprakların statüsünü aynen korumuş ve önceki halifelerin tatbikatını aynen devam ettirmiştir.¹³⁶ Bu da Hz. Ebû Bekir'in isabetli karar verdiğinin göstergelerinden sayılmalıdır. Şayet önceki halifelerin tatbikatına bakarak zulüm ve haksızlıktan bahsedilecek olursa, zulmedenler arasına Hz. Ali'yi de dahil etmek gerekecektir ki, Şîî olsun Sünnî olsun hiçbir müslümanın böyle bir düşüncüyü kabul edebileceğini sanmıyoruz. Kaldı ki Hz. Ebû Bekir'in bu uygulaması, Hz. Fâtıma'nın neslinden gelenler tarafından da tasvip görmüştür. Nitekim Hz. Hüseyin'in torunu Zeyd b. Ali, "Allah'a yemin olsun ki bu iş bana havale edilseydi (eğer ben Ebû Bekir'in yerinde olsaydım) kesinlikle Ebû Bekir'in Fedek hakkında verdiği hükmün aynısını verirdim"¹³⁷ diyerek, Hz. Ebû Bekir'in isabetli karar verdiğini vurgulamıştır. Yine Zeyd b. Ali'nin kardeşi Ebû Ca'fer Muhammed Bâkır, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer için şu ifadeleri dile getirmiştir: "... Âlemlere uyarıcı olsun diye Kur'ân'ı kuluna indirene yemin olsun ki, onlar bizim hakkımıza zerre kadar zulmetmemişlerdir..."¹³⁸

Hz. Fâtıma'ya miras verilmesi için Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekir'e âyetlerden deliller getirdiğine dair İbn Sa'd'ın naklettiği rivayetin¹³⁹ ihtiyatla karşılanması gerektiği kanaatindeyiz. Zira Hz. Ali'nin, hilâfeti döneminde söz konusu arazilerin mevcut statüsünü koruduğu ve Hz. Fâtıma'ya mirastan hiçbir

¹³⁴ Abdürrezzâk, V, 472; Buhârî, Meğâzî, 38.

¹³⁵ Beyhakî, VI, 303; İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 81; Dihlevî, s. 272; İhsan İlähî Zahîr, s. 83; Beyhakî'de ve İbn Ebü'l-Hadîd'de yer alan başka bir rivayette Hz. Fâtıma Hz. Ebû Bekir'e: "Sen ve Rasulullah (a.s.) daha iyi bilirsiniz dedi ve bu talebinden vazgeçti (döndü)" şeklinde kayıtlıdır. Beyhakî, VI, 303; İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 87.

¹³⁶ İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 80; Nevevî, XII, 73; İbn Teymiyye, IV, 220.

¹³⁷ Beyhakî, VI, 302; İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 82; İbn Kesîr, V, 290; İhsan İlähî Zahîr, s. 89.

¹³⁸ İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 82; İhsan İlähî Zahîr, s. 89.

¹³⁹ İbn Sa'd, II, 315.

şey vermediği, doğruluğu kesin bilgiler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Hz. Fâtıma'nın mirası hususunda Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekir'e âyetlerden deliller getirmesi, sonra da bu delilleri bir tarafa bırakarak Hz. Ebû Bekir'in uygulamasını esas alması mâkul ve mantıklı değildir.

“Biz mirasçı olmayız, bizim bıraktığımız sadakadır” hadisi sadece Hz. Ebû Bekir tarafından değil Ömer,¹⁴⁰ Osman, Ali, Zübeyr b. Avvam, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Abbas b. Abdülmuttalib, Ebû Hureyre,¹⁴¹ Abdurrahman b. Avf,¹⁴² Resûlullah'ın eşleri, Talha b. Ubeydillah,¹⁴³ Ebû'd-Derdâ¹⁴⁴ ve Huzeife b. Yemân¹⁴⁵ gibi daha başka sahâbiler tarafından da rivayet edilmiştir. Dolayısıyla Şiiler'in söz konusu hadisin sadece Ebû Bekir tarafından nakledildiğine ya da uydurulduğuna dair iddiaları doğru değildir. Bazı Şiiler'in hadisin son kısmındaki “sadaka” sözcüğünü hal ya da temyiz kabul ederek hadisi değişik şekilde yorumlamaları ve bu hadisin “Hz. Peygamber'in hayattayken sadaka olarak tayin ettiği şeyler miras olarak alınamaz” şeklinde anlaşılması gerektiğini söylemeleri de isabetli değildir. Zira bu husus, sadece Hz. Peygamber için değil her bir müslüman için söz konusudur. Müslümanlardan her birinin hayatta iken vakıf ya da sadaka olarak bıraktığı şeyler mirasa konu olamaz. Zaten bu anlayış bir kısım Şiiler'ce de hatalı görülmüştür.¹⁴⁶

Hz. Peygamber'e ait kısırak, kılıç ve sarığın Hz. Ebû Bekir tarafından Hz. Ali'ye miras olarak verildiği, doğruluğu kesin olmayan bir bilgidir. Aslında bu gibi şeylerin Hz. Ali'ye verildiğine dair rivayet problemlidir. Zira Hz. Ali Hz. Peygamber'in vârisi değildir.¹⁴⁷ Ayrıca Hz. Ali Hz. Ebû Bekir'den kendisi için herhangi bir miras talebinde de bulunmamıştır. Bu hususta

140 İbn Sa'd, II, 314. Ahmed b. Hanbel, I, 13; İbn Teymiyye, IV, 195.

141 İbn Sa'd, II, 314; İbn Teymiyye, IV, 195; Dihlevî, s. 270.

142 İbn Teymiyye, IV, 195; Dihlevî, s. 270.

143 İbn Teymiyye, IV, 195.

144 Dihlevî, s. 270.

145 Beyhakî, VI, 302; Dihlevî, s. 270. Hadisi Resûlullah'tan işittiklerini söyleyen Ömer, Osman, Talha, Zübeyr ve Abdurrahman'ın, Fâtıma'nın miras talebinin Ebû Bekir tarafından reddedildiği günlerde bu hadisi nakletmediklerini, dolayısıyla Ebû Bekir'in bu rivayette tek kaldığını iddia edenler olmuştur (bk. İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 85). Fakat hadisin Hz. Ömer, Hz. Osman, Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvam, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Talha b. Ubeydullah, Hz. Âişe, Ebû Hüreyre, Hz. Ali ve Hz. Abbas tarafından rivayet ya da tasdik edildiğine dair ayrıca bk. Buhârî, “Ferâiz”, 3, “Meğâzi”, 14; Müslim, “Cihâd”, 49 (1757), 51 (1758), 52, 54, (1759), 55 (1760), 56 (1761); Ebû Dâvûd, “Harâc”, 19 (2963); Tirmizî, “Siyer”, 44 (1609-1610); İbn Kesîr, V, 287-89.

146 Ca'fer Sübhânî, V, 219. Bu konu için ayrıca bk. İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 89.

147 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 79, 89.

da Sünnî ve Şîîler arasında görüş birliği olduğu, nakledilen rivayetlerden anlaşılmaktadır.

Şîîler'in, "Allah, çocuklarınız hakkında erkeğe, iki kızın hissesi kadar tavsiye eder"¹⁴⁸ ayetine dayanarak Hz. Peygamber'in bu emrin kapsamı dışında tutulamayacağına dair görüşlerini de ihtiyatla karşılamak gerekir. Zira Hz. Peygamber'in bazı özel hükümlere muhatap olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim zekât ve sadaka almak ümmetine helâl, ona haram kılınmıştır.¹⁴⁹ Yine söz konusu âyetin siyakı durumunda olan Nisâ sûresinin 3. ve 4. âyetleri umuma hitap ediyor gibi görünse de, bu âyetlerin sadece Hz. Peygamber'i değil bütün ümmeti bağlayıcı olduğu bilinmektedir. Bu ayetlerde dörde kadar evliliğe izin verilirken ve evlenecek olan erkeklerin kadınlara mehir vermeleri emredilirken, Hz. Peygamber'in dörtten fazla kadınla ve mehir vermeksizin evlenmesine müsaade edilmiştir. Bu husus nass ve icma ile sabittir.¹⁵⁰ Burada da benzer bir durum söz konusudur. Mirasla ilgili âyetin umumi hükmü sahih hadisle tahsis edilmiştir. Dolayısıyla âyetin umum ifade etmesi kat'i değil zannîdir. Bu arada Şîîler'in, bu âyete rağmen Resûlullah'ın terikesini sadece Hz. Fâtıma'ya tahsis etmelerini de anlamak kolay değildir. Zira Hz. Peygamber'in bıraktığı mal ve servetin mirasa konu olması durumunda bile bu âyetin¹⁵¹ hükmüne göre bu mirasın yarısı Hz. Fâtıma'ya, kalan yarısı ise diğer yakınlarına ait olacaktır.

Bazı âyetlere¹⁵² dayanarak peygamberlerin miras bırakabileceklerine ve miras olarak bıraktıkları şeylerin de maddî şeyler olması gerektiğine dair yaklaşımlar da gerek Sünnî gerek bir kısım Şîî rivayetlere aykırı gözükmektedir. Nitekim "...Muhakkak ki âlimler, peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler kesinlikle miras olarak dinar ve dirhem bırakmamışlardır. Onlar, ilmi miras bırakmışlardır..." hadisi, hem Sünnî hem de Şîî kaynaklarda yer almaktadır.¹⁵³

Fedek arazisi kendisine miras olarak verilmediği için Hz. Fâtıma'nın uzun bir hutbe okuduğuna, kendisine yardımcı olmadıkları gerekçesiyle ashaba sitemde bulunduğu ve müslümanları ihanet, korkaklık, alçaklık ve zalimlik-

148 Nisâ, 4/11.

149 Buhârî, "Zekât", 60, "Cihâd", 188; Müslim, "Zekât", 161 (no. 1069); İbn Teymiyye, IV, 195.

150 Ahzâb, 33/50. Bu konuda daha fazla bilgi edinmek için bk. İbn Teymiyye, IV, 200 vd.

151 Nisâ, 4/11.

152 Meryem, 19/5-6; Neml, 27/16.

153 Ebû Dâvûd, "İlim", 1 (3641); İbn Mâce, "Mukaddime", 17 (223); Tirmizî, "İlim", 19 (2682); Saffâr, I, 26; Küleynî, I, 34; Ayrıca bk. İbn Teymiyye, IV, 223; İhsan İlâhî Zahîr, s. 85.

le itham ettiğine dair Şii İbn Ebü'l-Hadîd'in Ebû Bekir el-Cevherî'den naklettiği rivayetin¹⁵⁴ doğru olmadığı açıktır. Hatta bu rivayetin, Şii muhaddislerin naklettiği rivayetlerle dahi çeliştiği ortadadır. Nitekim Şii muhaddislerden Küleynî, kadınların arazi ve akar cinsinden şeylere mirasçı olamayacaklarına dair kitabında müstakil bir bab ayırmış ve çeşitli rivayetler nakletmiştir. Bu durumda Hz. Fâtıma'nın, hakkı olmadığı bir mevzuda sahâbeye bu tür ithamlarda bulunması düşünülemez. Kaldı ki Şii rivayetlerin bir kısmına göre Fâtıma, Ebû Bekir'in tavrına rıza göstermiştir.¹⁵⁵

Sonuç

Fedek meselesi hakkında Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma arasında yaşanan hadiselerle ilgili Sünnî ve Şii rivayetler, kendi içlerinde birbirine mutabık ve muhalif unsurlar bulundurmaktadır. Aynı durum Sünnî ve Şii rivayetler arasında da söz konusudur.

Hz. Peygamber'in miras bırakmama hususunda sadece kendisini mi yoksa bütün peygamberleri mi kastettiği, Fedek arazisinin Hz. Peygamber tarafından Hz. Fâtıma'ya hibe edilip edilmediği, Hz. Fâtıma'nın Hz. Ebû Bekir'e kiminle ve ne maksatla gittiği, Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Fâtıma'nın şahitlerini yetersiz bulup bulmadığı, Hz. Fâtıma'nın Fedek meselesi sebebiyle Hz. Ebû Bekir'e darılıp darılmadığı ve Hz. Fâtıma'nın cenaze namazını Hz. Ebû Bekir'in kıldırıp kıldırmadığı gibi hususlar Sünnî rivayetlerde farklılık arz etmektedir.

Diğer taraftan peygamberlerin dirhem ve dinar mı, yoksa ilim ve hadisleri mi miras bıraktıkları; Fedek gelirlerine Hz. Ebû Bekir tarafından el konulma sebebinin ne olduğu; Hz. Ali'nin Resûlullah'a vâris olup olmadığı; Hz. Fâtıma'nın bir kadın olarak arazi ve akar cinsinden şeylere mirasçı olup olmayacağı; Resûlullah'ın ilmine vâris olunup olunamayacağı; Hz. Fâtıma'nın Hz. Ebû Bekir'den razı olup olmadığı; Hz. Ali'nin, Fedek hususunda Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in yolunu gönüllü olarak takip edip etmediği gibi hususlar da Şii rivayetler arasındaki farklılıklardır.

Ayrıca fey' niteliği taşıyan arazi ve gelirlerinin, Hz. Peygamber'in vefatından sonra iş başına geçen kimsenin tasarrufunda olduğu ve Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekir'den kendisi için herhangi bir miras talebinde bulunmadığı hususunda Şii ve Sünnîler arasında görüş ayrılığı yoktur. Yine Hz. Ali'nin, halife olduğunda Fedek hususunda önceki halifelerin tatbikatını aynen devam ettirdiği ve Hz. Fâtıma'nın Fedek'i Hz. Ebû Bekir'den miras olarak istediği fakat

154 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 78-80; Askeri, II, 185-86.

155 İbn Ebü'l-Hadîd, IV, 81, 87; İhsan İlahî Zahîr, s. 83.

Hız. Ebû Bekir'in Hz. Peygamber'den naklettiği bir hadise dayanarak Fedek'i Hz. Fâtıma'ya miras olarak vermediği, ancak Resûlullah'ın yakınlarını mağdur etmeyip Fedek gelirlerinden onların ihtiyaçlarını karşıladığı hususunda Şii ve Sünnî rivayetler ittifak hâlidir. Bu arazilerin Hz. Peygamber tarafından Hz. Fâtıma'ya hibe edildiği, Hz. Fâtıma'nın Fedek meselesi sebebiyle Hz. Ebû Bekir'e gazaplandığı ve ölünceye kadar da onunla konuşmadığı veya tam aksine Hz. Ebû Bekir'in vefatından önce Hz. Fâtıma ile konuşup onun rızasını aldığı ve Hz. Fâtıma'nın da ondan razı olduğu hususunda da Şii ve Sünnî rivayetler arasında kısmen ittifak söz konusudur. Buna karşılık, Hz. Ali'nin halifeliği esnasında Fedek hususunda önceki halifelerin tatbikatını aynen devam ettirmesinin gerekçesinin ne olduğu, Fedek arazisinin Hz. Peygamber tarafından Hz. Fâtıma'ya hibe edilip edilmediği ve Hz. Fâtıma'nın Fedek meselesi sebebiyle Hz. Ebû Bekir'e darılıp darılmadığı hususunda Sünnî ve Şii âlimler arasında kısmen ihtilaflar bulunmaktadır. Ayrıca Hz. Ebû Bekir'in Fedek gelirlerine el koymasının sebebinin ne olduğu, naklettiği hadisin sahih mi uydurma mı olduğu, Hz. Peygamber'e ait bazı özel eşyaların Hz. Ebû Bekir tarafından Hz. Ali'ye miras olarak bırakılıp bırakılmadığı, peygamberlerin maddî miras bırakıp bırakmadıkları ve buna bağlı olarak Hz. Fâtıma'nın Resûlullah'a vâris olup olamayacağı gibi hususlarda da Sünnî ve Şii âlimler arasında köklü görüş ayrılıklarının olduğu müşahede edilmektedir.

Nakledilen rivayetlerden anlaşıldığına göre tartışmasız ve doğruluğu kesin olan hususlar şunlardır:

- Fey' arazi ve gelirleri, Hz. Peygamber'in vefatından sonra iş başına geçen kimsenin tasarrufundadır.
- Hz. Fâtıma, Fedek arazisini Hz. Ebû Bekir'den miras olarak istemiş ancak Hz. Ebû Bekir bu araziyi ona miras olarak vermemiştir.
- Hz. Ebû Bekir, başta Hz. Fâtıma olmak üzere Resûlullah'ın diğer yakınlarını mağdur etmemiş ve Fedek gelirlerinden onların ihtiyaçlarını karşılamıştır. Resûlullah'ın ailesinin rızkını ayırdıktan sonra bu gelirlerin geri kalanını Allah yolunda harcamıştır.
- Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir'den kendisi için herhangi bir miras talebinde bulunmamıştır.
- "Biz mirasçı olmayız, bizim bıraktığımız sadakadır" hadisi sadece Hz. Ebû Bekir tarafından değil daha başka sahâbiler tarafından da nakledilmiştir.
- Fedek hususunda Hz. Ebû Bekir'den sonraki halifeler de aynı uygulamayı sürdürmüşlerdir. Gerekçesi ne olursa olsun Hz. Ali de halife

olduğunda bu toprakların statüsünü aynen korumuş ve önceki halifelerin tatbikatını devam ettirmiştir.

Tartışmalı olup doğruluğu kesin olmayan hususlar da şunlardır:

- Hz. Peygamber'in, Fedek arazisini Hz. Fâtıma'ya hibe ettiğine ve Hz. Fâtıma'nın da bu araziye Hz. Ebû Bekir'den hibe olarak istediğine dair bilgilerin doğruluğu kesin değildir. Zira bu husustaki rivayetler birbirleriyle çelişmektedir. Sağlam ve sahih hadisler, Hz. Fâtıma'nın Fedek'i hibe olarak değil, miras olarak talep ettiğini nakletmektedirler.
- Hz. Fâtıma'nın, Fedek meselesi sebebiyle Hz. Ebû Bekir'e darıldığı, hayatının sonuna kadar onunla konuşmadığı, Fâtıma öldüğünde de eşi Hz. Ali'nin, Hz. Ebû Bekir'e bildirmeden onun cenaze namazını kıldığı ve geceleyin onu defnettiği tarzındaki bilgiler kesinlik arz etmemektedir. Zira bu hususta da çelişkili rivayetler bulunmaktadır.
- Hz. Peygamber'e ait kısırak, kılıç ve sarığın Hz. Ebû Bekir tarafından Hz. Ali'ye miras olarak verildiği, doğruluğu kesin olmayan bir bilgidir.

Doğru olmayıp sadece birer iddiadan ibaret olan hususlar ise şunlardır:

- Konuyla ilgili hadisin sadece Hz. Ebû Bekir tarafından nakledildiğine dair iddiaların doğru olmadığı rivayetlerden anlaşılmaktadır.
- Hz. Peygamber'in, mirasını sadece kızı Fâtıma'ya bıraktığı, Hz. Peygamber'e Fâtıma'dan başka kimsenin mirasçı olamadığı, dolayısıyla hanımlarının ve asabesinin Hz. Peygamber'e vâris olamadıkları konusunda Şiîler'in ileri sürdükleri iddialar inandırıcı gözükmemektedir. Zira Hz. Peygamber'e vâris olunabileceği kabul edildiği takdirde onun hanımlarının ve amcası Abbas'ın da vâris olması söz konusu olacaktır. Çünkü Nisâ sûresindeki mirasla alâkalı âyetler bu hususu hükme bağlamaktadır.
- Hz. Ebû Bekir'in Fedek'i Hz. Fâtıma'ya vermemesindeki niyet ve maksadı hususunda Şiîler'ce ileri sürülen iddialar da herhangi bir delile dayanmamakta ve zandan öteye geçmemektedir.
- Fedek kendisine miras olarak verilmediği gerekçesiyle Hz. Fâtıma'nın bir hutbe okuduğuna ve müslümanları ihanet, korkaklık, alçaklık ve zalimlikle itham ettiğine dair nakledilen rivayet doğru değildir.
- Peygamberlerin ilmine vâris olunamayacağına dair iddiaların da doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Zira onların ilmine vâris olunabileceğine dair Şiî ve Sünnî kaynaklarda kayıtlar bulunmaktadır.

Özet

Hız. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma arasında Fedek arazisinin kullanımı ile ilgili olarak bazı anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmazlıklar hakkında Sünnî ve Şîî dünyası farklı yaklaşımlara sahiptir. Şüphesiz ki, bu yaklaşımların oluşmasında, farklı kaynakları kendilerine referans alan Sünnî ve Şîî rivayetlerin rolü büyüktür. Bu makalede, Fedek meselesi çerçevesinde Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma'nın birbirlerine yönelik tutum ve davranışları hakkındaki Sünnî ve Şîî rivayetlerin karşılaştırmalı bir analizi yapılacaktır. Bu analizler üzerinden de bir kısım saptama ve değerlendirmelere yer verilecektir.

Anahtar kelimeler: Peygamber, Fedek, miras, Ebû Bekir, Fâtıma, Sünnî, Şîî.
